

ملکشاہ سلجوقی

ابراہیم قفس اوغلو

ترجمہ:

پرویز زارع شاہ رسی

سرشناسه

قفس اوغلی، ابراهیم

Kafesoulu.Ibrahim

عنوان و نام پدید آور : ملکشاه سلجوقی / ابراهیم قفس اوغلو؛ ترجمه پرویز زارع شاهمرسی.

مشخصات نشر : تبریز، یاران ۱۳۹۱.

مشخصات ظاهری : ۱۸۴ ص؛ ۵/۱۴ * ۵/۲۱ س.م.

شابک : ۹۷۸ - ۹۶۴ - ۲۳۴ - ۱۷۵ - ۷

وضعیت فهرست نویسی : فیفا

یادداشت : عنوان اصلی : Buyuk selcuklu imparatoru Sultan Meliksah. 1973

موضوع : ملکشاه سلجوقی، ۴۴۷ - ۴۸۵ ق.

موضوع : ایران -- تاریخ -- سلجوقیان، ۴۲۹ - ۵۹۰ ق.

موضوع : ایران -- شاهان و فرمانروایان -- سرگذشتنامه

شناسه افزوده : شاهمرسی، پرویز، ۱۳۵۰ - مترجم

رده بندی کنگره : ۳۹۴ م ۸ ق ۷ / ۸۱۴ DRS

رده بندی دیویی : ۹۰۰ / ۸۱۴

شماره کتابشناسی ملی : ۳۷ / ۴۰۲

ملکشاه سلجوقی

• نویسنده: ابراهیم قفس اوغلو • مترجم: پرویز زارع • همرسی • ناشر: یاران - آذربایجان

• لیتوگرافی: چاردیز • صحافی: شهاب • صفحه: ۱۸۴ • تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

• اندازه: رقعی - ۱۸۴ صفحه • نوبت: اول - ۱۳۹۵

• شابک: ۹۷۸ - ۹۶۴ - ۲۳۴ - ۱۷۵ - ۷

حق چاپ محفوظ است

• قیمت: ۱۲۵۰۰ تومان

مراکز پخش انتشارات یاران

تبریز - خیابان امین، پاساژ کریمی تلفن: ۳۵۵۶۷۹۲۵ - ۳۵۵۴۱۱۳۱

خ امام، نرسیده به سه راه تربیت، نشر یاران، کتابفروشی نوبل

تلفن: ۳۵۵۵۷۲۹۶ - ۳۵۵۵۱۴۶۲ تلفاکس:

انتشارات آذربایجان تلفن: ۳۵۵۴۱۱۳۱

فهرست مطالب

۷	درباره نویسنده
۹	پیشگفتار مترجم
	فصل اول: کودکی و ولیمهدی ملکشاه
۱۲	اعلام ولیمهدی ملکشاه
۱۴	ازدواج ملکشاه
۱۵	مرگ سلطان آلپ ارسلان
	فصل دوم: دفع جنگهای داخلی و دفاع از مرزها
۱۶	سلطان ملکشاه
۱۷	تجاوز به رهای شرقی
۱۸	عصیان قاور
۲۱	سفرها به سمت شرق
۲۱	اتابک نظام الملک
۲۲	تصدیق سلطنت
۲۳	جنگ با قاراخانیان
۲۴	دفع غزنویان
	فصل سوم: گسترش امپراتوری
	۱- فتوحات سوریه: تصرف دمشق و سفر مصر
۲۶	جنگ با فاطمیان
۲۸	حمله آتسبز به قاهره
۳۰	بازگشت آتسبز به سوریه
۳۱	حاکمیت سلجوقی در سوریه
۳۲	۲- فتوحات عربستان شرقی: مطیع شدن منطقه الاحصاء و جزایر بحرین
۳۴	۳- حوادث موصل، حران و حلب: فتح دیاربکر
۳۴	حوادث حلب
۳۵	گسترش حاکمیت عقبه
۳۶	جنگ تنش با شرف الدوله
۳۹	دلایل فتح دیاربکر
۴۲	محاصره دیاربکر

۴۴	محاصره میافارقین
۴۵	تصرف دیاربکر
۴۶	تصرف میافارقین
۴۷	پایان مروانیان
۴۹	تصرف موصل
۵۰	عصیان تکش
	۴- فتح آناطولی
۵۱	جمعیت پس از جنگ ملازگرد
۵۳	فرمان آلپ ارسلان: آناطولی فتح خواهد شد
۵۴	نخستین برادرها
۵۶	مسئله اورسوس
۵۸	سلیمان‌شاه و بیگم‌خان: آرتوق و توتاق
۶۰	اتفاقات آناطولی جنوبی
۶۲	اتفاقات شمال و جنوب آناطولی
۶۳	وقایع آناطولی مرکزی
۶۵	وقایع شمال غربی آناطولی
۶۶	نخستین نشانه‌ها از جنگ صلیبی
۶۶	حکومت سلجوقیان آناطولی
۶۷	اتفاقات آناطولی غربی
۶۹	پایتخت: ایزنیک
۶۹	مراجعه بیزانس به چین
۷۱	تکاپوهای مقاومت بیزانس: عهدنامه دارگوس
۷۲	حوادث آناطولی جنوبی
۷۲	تصرف انطاکیه
	۵- سوریه و الجزیره پس از فتح انطاکیه
۷۶	کشمکش با تتش و شرف الدوله
۷۷	نبرد تتش - سلیمان‌شاه
۷۹	وفات سلیمان‌شاه
۸۰	حمله سلطان ملک‌شاه به سوریه
۸۱	تصرف اورفا
۸۲	سلطان ملک‌شاه در ساحل مدیترانه

۸۳	دیدار سلطان از بغداد
۸۵	ازدواج دختر ملکشاه با خلیفه
۸۷	نبرد با فاطمیان
۹۰	۶- آنا تولی پس از تصرف انطاکیه
۹۰	ابوالقاسم در ایزنیک
۹۱	نخستین ناوگان سلجوقی
۹۲	ابوالقاسم در قسطنطنیه
۹۴	مدخله سلطان ملکشاه
۹۵	ابوالغازی
۹۵	سان بیگ حاکم از میر
۹۸	چاقار بیگ در پهنه
	۷- اتفاقات قفقاز: مطیع شدن منطقه شرق دریای سیاه
۱۰۰	اشغال گرجستان
۱۰۲	حاکمیت سلجوقیان
۱۰۳	سفر سلطان ملکشاه به قفقاز
۱۰۳	سلطان ملکشاه در ساحل دریای سیاه
۱۰۳	مسئله کاتولیکوس ارمنی
۱۰۴	۸- وقایع سیستان
	۹- تصرف ماوراءالنهر، فرمانبرداری کاشغر
۱۰۶	سفر سلطان ملکشاه به ماوراءالنهر
۱۰۶	الحاق شاخه غربی قاراخانیان به امپراتوری
۱۰۷	سلطان ملکشاه در اوزکند؛ الحاق شاخه شرقی قاراخانیان به امپراتوری
	۱۰- مسائل حجاز و تحت فرمان گرفته شدن یمن
۱۰۹	دومین دیدار ملکشاه از بغداد
۱۱۰	مسئله خطبه در حجاز
۱۱۲	الحاق یمن و عدن به امپراتوری
۱۱۳	۱۱- کشمکش با حسن صباح و باطنیان
۱۱۳	حسن صباح و تبلیغات باطنی
۱۱۵	فعالیت‌های ویرانگر
۱۱۶	نبرد با فاطمیان

فصل چهارم: تشکیلات و تحولات فرهنگی در زمان سلطان ملکشاه

۱۱۹	۱- یک نگاه کلی؛ وصف دولت
۱۲۰	رسوم ملی
۱۲۰	سیاست دینی
۱۲۲	مفهوم حاکمیت
	۲- تشکیلات اداری
۱۲۴	حکومت
۱۲۴	ریاست
۱۲۶	حکومت، دیوان اعظم
۱۲۹	عدلیه
۱۲۹	تشکیلات - ادارات مرکزی
۱۳۲	اداره بغداد: وضعیت اولیه
۱۳۳	خبرگیری
۱۳۳	۳- اردو
۱۴۰	۴- زمین و مردم
۱۴۲	۵- اقدامات فرهنگ
۱۴۲	وضعیت عمومی
۱۴۲	فعالیت‌های عمرانی
۱۴۵	مدارس نظامیه
۱۴۷	عالمان دینی
۱۵۱	دانشمندان
۱۵۴	شعراء و ادباء

فصل پنجم: قتل نظام الملک و وفات ملکشاه

۱۵۷	دلایل قتل وزیر
۱۶۲	سردی روابط میان سلطان و وزیر
۱۶۳	قتل وزیر و پیامدهای آن
۱۶۵	وفات سلطان ملکشاه
۱۶۷	شخصیت سلطان ملکشاه اعظم
۱۷۱	یادداشتها

پیشگفتار مترجم

کمتر اتفاق می افتد که مورّخی صاحب سبک با سوابق مهم دانشگاهی، کتابی با نثری ساده درباره یک موضوع تاریخی بنویسد. اغلب کتابهای مرجع تاریخی، سرشار از پاورقیها، توضیحات و تعلیقاتی هستند. چنین کتابی برای خواننده ای که تنها می خواهد اطلاعاتی درست کسب کند، بیش از حد تخصصی است.

کتاب حاضر دو ویژگی خاص دارد یکی اینکه همچنانکه گفته شد نثر و محتوای آن ساده است و دیگر اینکه مطالب آن مبتنی بر اصیلترین منابع تاریخی است. بنا بر همین دو ویژگی، می تواند خواننده را به آشنایی با شخصیت ملکشاه سلجوقی سوق دهد. ممکن است ابتدا این سوال پیش بیاید که در زندگی ملکشاه سلجوقی چه نکته جالب و مهمی می تواند وجود داشته باشد.

اگر به خانوار و پنهانترین قلمرو ایران در طول تاریخ خود، با ۱۰ میلیون کیلومتر مربع در زمان حکومت سلجوقیان بوده و دیگر اینکه قوی ترین پادشاه این خاندان نیز ملکشاه بوده، انگار اهمیت موضوع نمایان می شود.

سوال این است: این خاندان که وجود آن سرشار از تضادهای تاریخی و فرهنگی می باشد، چگونه توانست بر این تضادهای فائق آمده و یا لاقلاً آنها را مسکوت گذارده و دورانی چنین درخشان را بوجود آورد؟ گویا بتوان نمونه به این تضادها اشاره کنیم، این بیان کافی است که سلجوقیان ترک نژاد، در زمین ایران به عنوان مروج مذهب تشنّ برخاسته از عربستان عمل می کردند.

چگونه آنان می توانستند این همه تضاد را در چارچوب حکومت خود حل کرده و هم به فتوحات جهادی و گسترش سرزمینهای اسلامی بپردازند. چنین قلمروی وسیعی را با اصول مدیریتی دیوانسالاری ایرانی و رسومات قبیله ای مانند سیورغامیشی، تیول و ... اداره کنند و در عین حال محیطی مناسب برای رشد و تحول هنر، معماری، ادبیات و علم فراهم آورند.

تعداد انبوه شعراء و ادباء، عالمان، دانشمندان، فیلسوفان، عارفان، وزیران،

دولتمردان، کتابهای تألیف شده در مسائل مختلف، مراکز علمی ایجاد شده، بیمارستانها، کتابخانه‌ها و ... که در این دوران ساخته و پرورده شده اند، انسان را به حیرت می‌افکند.

این شور بزرگ که در همه صحنه‌ها پدید آمده بود، اگر از رونق اقتصادی و فراوانی ثروت حکایت داشته باشد، یک موضوع دیگر یعنی طرز حاکمان را نیز به نظر می‌آورد. سلجوقیان به تبع نیاکان خود، عادت به قصرهای باشکوه نداشتند. آن‌گونه که ساسانیان بیشتر آن را می‌پسندیدند. علت اصلی این رونق نیز در این است. در عین حال این تضاد درونی یعنی تضاد بین فرهنگ صحرانشینی و دلاوری ذاتی با فرهنگ متمدنی و مسالمت جبری، خطری بزرگ برای سلجوقیان بود. هر چه قدر آنان به سربازی و ولتمداری پیش می‌رفتند، از روحیه اصیل جنگاوری و سرعت تحرک خود، فاصله می‌گرفتند.

طنز تلخ تاریخ در این است که سلجوقیان به سرنوشتی دچار شدند که غزنویان نیز پیش از آنان تجربه کرده بودند. سلاجوقیان در جنگ دندانقان، ترکان غزنوی را شکست دادند و تقریباً ۱۰۰ سال بعد در جنگ بطوان، مغلوب یک قوم دیگر ترک یعنی قاراخانیان شدند. بهر حال میان دندانقان و بطوان، یکی از باشکوهترین ادوار تاریخ ایران رقم خورد.

سابقه علمی نویسنده و همچنین اهمیت موضوع، دلایل اصلی انتخاب کتاب برای ترجمه است. کتاب حاضر نیز در ادامه همان پویش تاریخی آکادمیک کشور ترکیه، برای بررسی تاریخ سلسله‌های ترک تبار تاریخ ایران و سرنوشت سلجوقیان و صفویان تألیف شده است. خوانندگان گرامی اگر نظری پیرامون کتاب دارند، بزرگوارانه به نشانی shahmarasi@yahoo.com برای مترجم بفرستند.

پرویز زارع شاهمرسی

تبریز- لیل آباد.

۲۸ شهریور ۱۳۹۴